

คุณธรรม จริยธรรม หัวใจการพัฒนามนุษย์ Morality, Ethics, the Heart of Human Development

พระมหายุทธพิชาญ โยธาสโน
Phramaha Yutdhaphichan Yodhasano
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
E-mail : yutpichan1818@hotmail.com

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันอยู่ในภาวะของการขาดความสมดุล หรือความพอดี ซึ่งสถานการณ์ด้านสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน มีข้อมูลหลายประการที่บ่งชี้ว่าสังคมไทยอยู่ในภาวะเจ็บป่วย (Social Illness) จำเป็นต้องได้รับการเยียวยา ฟันฟู พัฒนา และเตรียมการป้องกันในทุกระดับ ทั้งปัญหาเชิงโครงสร้าง ได้แก่ การที่สังคมไทยกำลังเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ในปีพ.ศ. 2554 คาดว่าจะมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 12 ล้านคน ผู้สูงอายุจะอยู่ในภาวะพึ่งพิงสูง เงินออมไม่เพียงพอต่อการยังชีพเมื่อชราภาพ และยังมีภาวะโรค สังคมมีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว อัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น สตรีมีการทำงานนอกบ้านสูงขึ้น การเลี้ยงดูเด็กนอกระบบครอบครัวเพิ่มขึ้น และการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองใหญ่เพิ่มขึ้น นำไปสู่ความแออัด สภาพแวดล้อมเสื่อม สำหรับด้านการศึกษาและสุขภาพของประชากร พบว่า อัตราการเรียนรู้ต่อระดับมัธยมศึกษามีเพียง ร้อยละ 55.4 และปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทย มีเพียง 15-24 ปี เท่านั้น เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ไทยยังอยู่ในอันดับที่ต่ำกว่า ในด้านสุขภาพ พบว่า สังคมไทยมุ่งเป็นการรักษาพยาบาลมากกว่าการป้องกันโรค และการส่งเสริมสุขภาพ

ปัญหาที่สังคม ได้แก่ ปัญหายาเสพติด/อาชญากรรม ปัญหาสุรา/บุหรี่ ซึ่งมีแนวโน้มว่าเด็กและเยาวชนมีการบริโภคเพิ่มขึ้น เด็กและเยาวชนยังมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสูงขึ้น การมีประสบการณ์ทางเพศครั้งแรกอายุน้อยลง และมีค่านิยมใหม่ในการแลกเปลี่ยนคู่นอนในหมู่วัยรุ่น นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีความขัดแย้งทุกระดับทั้งปัจเจก และชุมชน นำไปสู่ความรุนแรงในสังคม รวมทั้งผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ เป็นตัวเร่งในการดูดซึมวัฒนธรรมตะวันตกและพฤติกรรมการบริโภค ซึมวัฒนธรรมต่างชาติโดยไม่รู้เท่าทัน ขาดภูมิคุ้มกัน และปรับตัวไม่ได้ ความเสื่อมถอยทางจริยธรรม วัฒนธรรม และชาติจิตสำนึก สถาบันทางศาสนาขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพในการเผยแพร่ จูงใจ และมีพฤติกรรมบริโภคแบบเลียนแบบ วัตถุนิยม และเป็นเหยื่อการขายตรง ด้านเทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัย เป็นตัวสื่อสารกระแสค่านิยมของวัยรุ่น การเพิ่มขึ้นของหนี้สินบัตรเครดิต และอาชญากรรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การเคลื่อนย้ายคนโดยเสรี เป็นผลให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคใหม่ๆ โรคระบาดซ้ำ อาชญากรรมข้ามชาติ เครือข่ายข้ามชาติ และการค้ามนุษย์

สภาพปัญหาดังกล่าวนี้ไม่ได้ปรากฏเฉพาะในภาพรวมของประเทศเท่านั้น แต่ในพื้นที่ระดับตำบล หมู่บ้าน ก็มีแนวโน้มของปัญหาที่พบสูงขึ้นเรื่อยๆ จึงเป็นสิ่งที่น่าพิจารณาว่าจะใช้กระบวนการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่อย่างไรเพื่อให้สังคมในระดับตำบล หมู่บ้าน ซึ่งเป็นรากแก้วของประเทศมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสต่างๆ จากภายนอกที่มาปะทะ มีความรู้และมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต จนพัฒนาไปเป็นสังคมอยู่เย็นเป็นสุขอย่างแท้จริง

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ซึ่งได้กำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทยว่า มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรม นำ ความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณธรรม และทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี โดยกำหนดพันธกิจภายใต้ปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกันที่ดี บนฐานความรู้ คู่คุณธรรม ซึ่งพันธกิจดังกล่าวมีทั้งสิ้น 4 ประการ คือ

1. พัฒนาค้นให้มีคุณภาพ คุณธรรมนำความรอบรู้อย่างเท่าทัน มีสุขภาวะที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ภายใต้ดุลยภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

2. เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม

3. ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) จะเห็นว่าตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 แก่นแกนของการพัฒนาอยู่ที่การพัฒนามนุษย์ให้มีคุณธรรม และจริยธรรม ควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่ม ทุกวัย ตลอดชีวิต จนมีภูมิคุ้มกันพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลง และก้าวสู่สังคมฐานความรู้

ในรัฐบาลปัจจุบันของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้แถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติในวันที่ 3 พฤศจิกายน 2549 ระบุว่ารัฐบาลมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสังคมเข้มแข็งที่คนในชาติอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน อย่างสมานฉันท์บนพื้นฐานของคุณธรรม (คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี, เอกสารอัดสำเนา, 2549) โดยมีนโยบาย ดังนี้

1. ส่งเสริมความรัก ความสามัคคี ความสมานฉันท์ของคนในชาติ
2. จัดทำแผนปฏิรูปสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์
3. เร่งรัดปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรม นำความรู้
4. พัฒนาสุขภาวะของประชาชนให้ครอบคลุมทั้งมิติทางกาย จิต สังคม และปัญญา
5. ส่งเสริมกีฬาพื้นฐาน และกีฬามวลชน
6. สร้างความเข้มแข็งของทุกชุมชนท้องถิ่นและประชาสังคม
7. ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีสันติสุขอย่างยั่งยืน
8. ปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรม โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม
9. ส่งเสริมและพัฒนาประสิทธิภาพของหน่วยงานและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม

ทั้งนี้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เองก็ได้กำหนดยุทธศาสตร์สังคมปี 2550 โดยระบุว่า สังคมไทยที่พึงปรารถนา คือ สังคมที่ดีงาม และอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน หมายถึง สังคมแห่งความพอเพียงและสันติ มีเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ทอดทิ้งกัน มีความเป็นธรรม มีวัฒนธรรม มีคุณธรรม มีความเข้มแข็งทางสังคม และสามารถรักษาสมาคมในตัวเอง และกับโลกภายนอกท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง สำหรับแก่นที่แท้จริงของสังคมอยู่เย็นเป็นสุข คือ คนในสังคมมีคุณธรรม โดยมีพุทธศาสนาเป็นรากฐานทาง

วัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนที่จิตใจให้มีความคิดในทางที่ถูกต้อง เกิดปัญญาในทางที่ชอบ โดยกระบวนการพัฒนาปัญญาที่สำคัญ มี 3 ประการ คือ

1. ต้องสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จนเกิดสัมมาทิฐิภายในตัวผู้เรียนเอง ไม่สามารถยึดเยื้อได้
2. ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาปัญญา
3. ให้ความสำคัญกับกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นเพื่อนแท้ที่จะบอกแนวทางหรือให้คำแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปัญญา

สังคมที่อยู่เย็นเป็นสุข มีรากฐานจากการที่คนในสังคมมีสัมมาทิฐิ คือ รู้ เข้าใจ คิดเห็นดีงาม ถูกต้องตรงตามความจริง ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติการต่างๆ ที่ถูกต้อง ดีงาม เห็นแก่ตัวลดลง เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น ดังนั้นการจะพัฒนาคนให้เกิดสัมมาทิฐิขึ้นภายในตนเองได้ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของแต่ละบุคคล ซึ่งสัมมาทิฐิมีเหตุปัจจัยเกิดขึ้น 2 ประการ คือ จากกัลยาณมิตร และจากการทำในใจโดยแยบคาย เป็นการคิดที่ถูกต้อง หรือคิดเป็น ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด จึงต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้บุคคลเป็นผู้สามารถฝึกตนเองให้เป็นผู้ที่มีทักษะในการใคร่ครวญ พิจารณา สืบค้น และสามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้วยตนเอง

รูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ อาจมีรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การฝึกอบรม การดูงาน การพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การศึกษาจากตำรา ฝึกฝนจากการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ฯลฯ ซึ่งในกระบวนการพัฒนาจิตด้วยตนเอง ต้องอาศัยการตั้งใจมั่น มีใจเด็ดเดี่ยวที่จะกระทำตามที่มุ่งหวังไว้ มีกัลยาณมิตรคอยแนะนำ และปรับสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลหรือจูงใจในการพัฒนา

หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาปรับใช้เป็นฐานในกระบวนการพัฒนาสังคม เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้จนเกิดสัมมาทิฐิได้ มีดังนี้

- 1) หลักการของสัมมาอาชีวะว่าด้วยการประกอบอาชีพโดยสุจริต เกื้อกูลต่อชีวิตและสังคม การถือสินโดยในทางวัตถุ และการใช้สอยทรัพย์สินด้วยสติปัญญา
- 2) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีรากฐานมาจากคุณธรรมทางศาสนา ความชัดเจนในแง่มุมของการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันแต่ไม่ใช่สิ่งที่เข้าใจได้ง่าย จึงต้องมีกระบวนการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและเกิดปัญญาเข้าใจแก่นของปัญญานสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ซึ่งอาจเริ่มจากการวิเคราะห์แก่นของปัญหา สาเหตุของปัญหา กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ตั้งปณิธาน ปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง อดทนอดกลั้นอดออม และละวางความชั่ว ความทุจริตทั้งปวง
- 3) การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านสถาบันครอบครัวเป็นอีกมิติหนึ่งของการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรม เพราะความสุขของครอบครัวคือสันติสุขของสังคม โดยส่งเสริมให้บิดามารดา ผู้ปกครองอบรมบุตรหลานด้วยหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ซึ่งจะเป็ต้นแบบในการฝึกเด็กให้เรียนรู้และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความรู้สึกที่ดีงาม และมีปัญญาที่รับผิดชอบตนเองได้
- 4) หลักไตรสิกขาว่าด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญโดยให้ผู้ฝึกอบรมเป็นผู้รู้จักอดทน อดกลั้น ข่มใจ วิริยะ และอุตสาหะ และสามารถละสิ่งที่ควรละ มีความเพียรที่ชอบธรรม โดยอาศัยกระบวนการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดี และใช้กระบวนการคิดแบบโยโสมนสิการ

5) การสนทนาอย่างมีสติ สมาธิ เป็นการฝึกปฏิบัติให้ผู้คนมีความละเอียดอ่อน รู้จักแขวนความคิด รับฟังอย่างประณีต ให้เกียรติผู้พูด รู้เท่าทันความคิดของตนเอง และนำไปสู่การละวางอัตตา และพัฒนาไปสู่สัมมาทิฐิต่อไป

6) หลักอภิบาลปิยธรรม 7 ประการ สามารถนำไปปรับใช้ได้เป็นอย่างดีในการทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อยู่บนฐานพุทธธรรม เกิดสภาพของการรู้จักสามัคคีในชุมชนได้เช่น

(1) มีการหมั่นประชุมกันอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อย 1 ครั้งทุกเดือน เพื่อช่วยกันระดมความคิดและช่วยกันแก้ไข

(2) เริ่มประชุม และเลิกประชุม พร้อมทำกิจที่พึงกระทำโดยพร้อมเพรียงกัน

(3) การใช้มติของเสียงข้างมาก

(4) การยอมรับและเคารพผู้อาวุโส

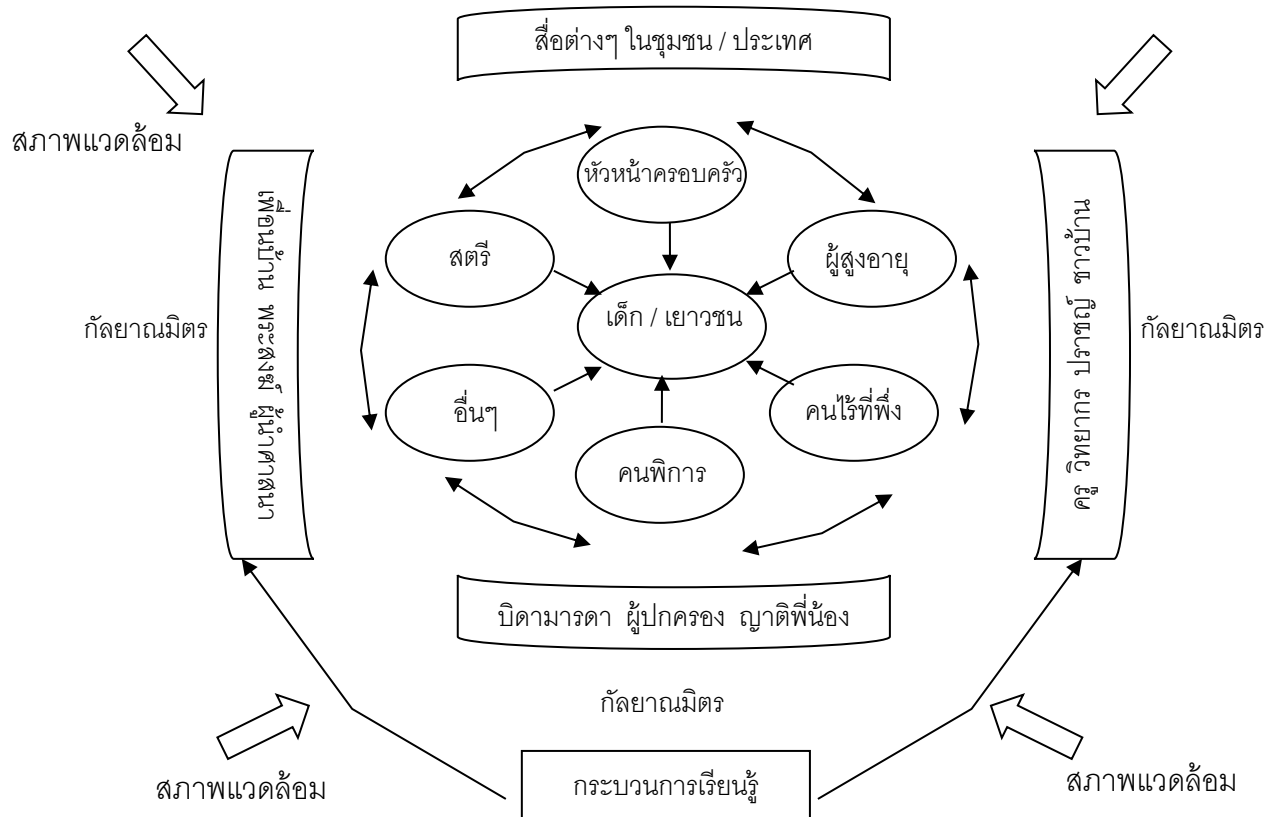
(5) การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส

(6) การส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงาม

(7) สมาชิกช่วยกันส่งเสริม และบำรุงพระพุทธศาสนา

7) หลักอริยสัจสี่ว่าด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค คือหัวใจสำคัญในการวิเคราะห์ชุมชน และเป็นกรอบคิดของชุมชนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อความสันติสุขในชุมชน

รูปแบบกระบวนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรม

สัมมาอาชีวะ/ สัมมาชีพ	สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	พรหมวิหาร 4	การฝึกสติ - สมาธิ	อริยสัจ 4	อปปริหานิยธรรม 7 ประการ
ฐานพุทธธรรม					

หลักการ

1. กระบวนการพัฒนาสังคมสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขต้องขึ้นกับกระบวนการเรียนรู้บนฐานพุทธธรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยการหนุนเสริมของกัลยาณมิตรอย่างต่อเนื่อง ภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคมและกายภาพที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้
2. กัลยาณมิตรที่ใกล้ชิดโดยตรงกับกลุ่มเป้าหมาย คือ บุคคลที่สมควรส่งเสริมสนับสนุนให้เรียนรู้จนเกิดสัมมาทิฐิและสามารถนำไปถ่ายทอดแก่กลุ่มเป้าหมายได้
3. เด็กและเยาวชนควรเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด เพราะเป็นรากฐานและอนาคตของสังคมไทยในทุกระดับ

แนวทางการดำเนินงาน

1. กำหนดให้มีองค์กรขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรมในระดับตำบล ซึ่งเกิดจากการบูรณาการของทุกภาคส่วน องค์กรขับเคลื่อนอาจนำเสนอโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีกำหนดระยะเวลาการดำรงอยู่ขององค์กรที่ชัดเจน เช่น 3 ปี หรือ 5 ปี โดยมีบทบาทหน้าที่ดังนี้
 - 1.1 เตรียมความพร้อมของบุคลากรที่จะลงไปขับเคลื่อนในตำบล ทั้งด้านองค์ความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม
 - 1.2 เชื่อมประสานการทำงานระหว่างพหุภาคี การทำงานกับชุมชน/ท้องถิ่นและสถาบันศาสนา ตลอดจนร่วมมือกับสื่อท้องถิ่นและสื่อพื้นบ้าน
 - 1.3 กำหนดกรอบกิจกรรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้บนฐานพุทธธรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย
 - 1.4 ระดมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และทุนทางสังคมในพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
 - 1.5 ทบทวนบทเรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมให้มีความเหมาะสมมากขึ้น
 - 1.6 สรุปบทเรียน และจัดการความรู้ที่ได้จากการดำเนินงาน
 - 1.7 ประเมินผลการพัฒนาจิตใจสู่สัมมาทิฐิของกลุ่มเป้าหมาย
2. การกำหนดกรอบกิจกรรมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้จนเกิดคุณธรรมประจำใจของกลุ่มเป้าหมาย

การสร้างแบบจำลองกระบวนการพัฒนาสังคมสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขบนฐานพุทธธรรมมุ่งให้เด็ก / เยาวชน เป็นศูนย์กลางในการสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จนเกิดสัมมาทิฐิ เพราะเด็ก / เยาวชนเป็นรากฐานและอนาคตของสังคมไทยในทุกระดับ พร้อมให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้โดยตรงของกลุ่มเป้าหมาย กัลยาณมิตร และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งภายใต้แบบจำลอง

ดังกล่าวได้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ให้มีองค์ขับเคลื่อนที่เกิดจากการบูรณาการทุกภาคส่วนในตำบล การกำหนดกรอบกิจกรรมตัวอย่างสำหรับกลุ่มเป้าหมาย และการติดตามประเมินผล

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรในหน่วยงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่ เช่น ศูนย์พัฒนาสังคม ได้มีโอกาสพัฒนากระบวนการเรียนรู้บนฐานพุทธธรรม เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจของตนเองให้มีจิตมุ่งบริการ ช่วยเหลือ และมองเห็นประโยชน์สูงสุดที่เกิดแก่กลุ่มเป้าหมาย โดยให้การส่งเสริม และสนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายสามารถพึ่งพาตนเองได้ภายในชุมชน
2. ควรผลักดันให้มีการนำรูปแบบกระบวนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานในชุมชนท้องถิ่น โดยดึงให้ประชาชน องค์กร เครือข่ายต่างๆ ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาดังกล่าว ซึ่งไม่จำเป็นต้องคาดหวังว่าจะเกิดผลสำเร็จในทุกพื้นที่ แต่เพียงขอให้มีการนำรูปแบบกระบวนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรมดังกล่าวไปปรับใช้อย่างจริงจังในบางพื้นที่ บางชุมชนที่มีความพร้อมทั้งบุคคล ทุนทางสังคม และสภาพแวดล้อม ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เพื่อที่จะได้ขยายผลสำเร็จดังกล่าวในชุมชนอื่นๆ ต่อไป

คุณธรรม จริยธรรม หัวใจสำคัญของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

“...การปฏิบัติราชการให้สำเร็จผลที่พึงประสงค์นั้น นอกจากจะอาศัยความรู้ความสามารถในทางวิชาการแล้ว แต่ละบุคคลยังจะต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือความหนักแน่น มั่นคงในสุจริตธรรม และความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จทั้งต้องมีกุศโลบาย หรือวิธีการอันแยบคายในการปฏิบัติงาน ประกอบพร้อมกันด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนทั้งแก่ตนเองและแผ่นดิน...” พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในโอกาสวันข้าราชการพลเรือน

1 วันข้าราชการพลเรือน เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พุทธศักราช 2538

2 หนังสือพิมพ์แนวหน้า ปีที่ 30 ฉบับที่ 10316 วันอังคารที่ 30 มิถุนายน 2552

ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยเป็นปัญหาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาเป็นระยะเวลานานและมี การปรับเปลี่ยนรูปแบบไปอย่างหลากหลาย จนยากต่อการแก้ไข สภาพปัญหาเกิดขึ้นมาจากปัจจัย หลายประการ โดยปัจจัยที่สำคัญเกิดขึ้นจากพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งหมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่ง ทาง การเมือง ข้าราชการ พนักงานส่วนท้องถิ่น ผู้ที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานผู้ปฏิบัติงาน ใน รัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่นซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าพนักงานตาม กฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ กรรมการ อนุกรรมการ ลูกจ้างส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐบุคคล หรือคณะบุคคล ที่ใช้อำนาจทางปกครองของรัฐ

ปัจจุบันประชาชนคนไทยมีมุมมองในเรื่องค่านิยมที่ผิด ยกย่องคนร่ำรวย มีอิทธิพล มีตำแหน่ง หน้าที่การงานสูง ให้การเคารพนับถือ และมองว่าเป็นคนดีเสมอ แต่ละคนมีความคิดว่าจะได้พึ่งพาอาศัย อุปถัมภ์ค้ำจุนกัน โดยไม่คิดถึงความถูกต้องในสังคม ปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการอุปถัมภ์ มา เป็นสภาพ

การตอบแทนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน จนกลายเป็นการทุจริตคอร์รัปชันในหลายรูปแบบ ฝังรากลึกต่อการแก้ไข ปัญหาส่วนใหญ่เกิดมาจากการใช้อำนาจแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือพวกพ้อง ในทางปกครองของเจ้าหน้าที่ของรัฐ นับวันจะมีการทุจริตคอร์รัปชันเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในสังคมไทย เช่น การทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการบริหารงาน ไม่ว่าจะเป็นการเรียกรับเงินจากผู้ประกอบการค้าต่าง ๆ การจัดซื้อนมโรงเรียน การจัดซื้อยาของเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข การยกยอทรพย์สินทางราชการ จนดูเหมือนว่าสังคมไทยในปัจจุบันเห็นว่าการทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องปกติไปแล้ว ดังที่สำนักเอบีแอลโพลล์ได้สำรวจ ความคิดเห็นของประชาชนใน 17 จังหวัดทั่วประเทศ จำนวน 1,228 คนว่าเกี่ยวกับปัญหาการทุจริต คอร์รัปชันของประเทศไทย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 84.5 มองว่าปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องปกติธรรมดาในการทำธุรกิจ แต่ที่น่าวิตกเป็นอย่างยิ่งคือ ประชาชนร้อยละ 51.2 มีความเห็นว่า ยอมรับได้ที่รัฐบาลจะทุจริตคอร์รัปชัน ถ้าทุจริตคอร์รัปชันแล้ว ทำให้ประเทศเจริญรุ่งเรืองและประชาชนกินดีอยู่ดี เพราะไม่ว่ารัฐบาลไหนก็ล้วนแต่มีการทุจริตคอร์รัปชันทั้งนั้น² นอกจากนี้ องค์การเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย (Transparency Thailand) เปิดเผยแพร่ผลสำรวจ การจัดอันดับดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันประจำปี พ.ศ.2551 ประเทศไทยได้ 3.5 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน อยู่อันดับที่ 80 จากทั้งหมด 180 ประเทศทั่วโลก และอยู่อันดับที่ 13 จาก 32 ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ผลที่ออกมาแสดงว่าภาพลักษณ์ของประเทศไทยในระดับโลก มีสภาวะการคอร์รัปชัน ที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า สภาพสังคมไทยยังน่าเป็นห่วงอย่างมากในเรื่องของการทุจริต คอร์รัปชัน ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ในตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐขึ้นมา เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เจ้าหน้าที่ของรัฐประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ถูกต้อง ชอบธรรม และมีจิตสำนึกที่ดี แต่การที่จะสร้างคุณธรรม จริยธรรม ให้อยู่ในจิตใจได้นั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องตระหนักถึงคุณธรรม ความดีงาม และต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี บทบาทที่จัดทำขึ้นเพื่อก้าวถึงเครื่องมือที่มีส่วนในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีหัวใจหลักสำคัญสี่ประการคือ หนึ่ง การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในเด็ก สอง หิริโอตตัปปะมาตรการที่ช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม สาม หลักธรรมในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ สี่ แนวคิด แนวนโยบายและกฎหมายในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐนำมาประพฤติปฏิบัติ ได้จริง และอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

วิกฤติการณ์ทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย

ปัจจุบันทุกท่านคงจะเห็นแล้วว่า ประเทศไทยของเรากำลังมีปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน เนื่องมาจากการขาดจิตสำนึกด้านคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเวลานี้จะเห็นได้อย่างชัดเจน ดูได้จากผลสำรวจโพลที่พบว่าคนไทยพันธุ์ใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนไทย หรือแม้แต่ปัญญาชนระดับเรียนมหาวิทยาลัยที่ไม่รังเกียจ การทุจริตคอร์รัปชัน หากเจ้าหน้าที่ของรัฐมีการทุจริตคอร์รัปชัน แต่ทำงานเก่ง ก็ยอมรับได้ หรือแม้แต่อาจารย์ในระดับไม่ว่าจะเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา มหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่แล้วยังชื่นชอบกับคณะรัฐมนตรี ในอดีตที่ปรับเงินเดือนให้กับข้าราชการบ่อย ๆ โดยไม่สนใจว่าคณะรัฐมนตรีชุดนั้นจะทุจริตคอร์รัปชันต่อประเทศมากน้อยเพียงใด ถูกผิดไม่สนใจขอให้ตัวเองได้ประโยชน์ การทุจริตคอร์รัปชันส่วนใหญ่ล้วนแต่เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นตัวละครสำคัญ ตัวอย่างเช่น กรณีการทุจริตคอร์รัปชันโครงการเช่าจัดหาและดำเนินการระบบงานเทคโนโลยีสารสนเทศแรงงาน มูลค่า 2,800 ล้านบาท ของสำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน สมัยนายสมศักดิ์ เทพสุทิน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

แรงงาน การที่นายไพรโจน์ สุขสัมฤทธิ์ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเลขาธิการสำนักงานประกันสังคม ซึ่งมีหน้าที่ควบคุม กำกับดูแล การปฏิบัติราชการ และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการในสำนักงานประกันสังคม ได้ดำเนินโครงการจัดหา และดำเนินการระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศแรงงาน อย่างรีบเร่ง โดยไม่ฟังคำทักท้วง ข้อคิดเห็น คำสั่งการของผู้บังคับบัญชา หรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีเจตนาปกปิดข้อมูลสำคัญ และกระทำการหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายระเบียบแบบแผน ของทางราชการ กรณีนำเงินกองทุนประกันสังคมมาใช้จ่ายในการดำเนินโครงการดังกล่าว ซึ่งไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากขัดต่อระเบียบวิธีการงบประมาณ และสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ได้มีความเห็นว่าเป็นการดำเนินการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นผลให้มีการชะลอโครงการและมีการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต่อศาลปกครองกลาง ทำให้สำนักงานประกันสังคมสูญเสียโอกาสในการดำเนินการพัฒนาระบบสารสนเทศแรงงาน และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ ซึ่งกรณีดังกล่าวคณะกรรมการ ป.ป.ช. ลงมติเป็นเอกฉันท์ ชี้มูลความผิดนายไพรโจน์ สุขสัมฤทธิ์ อดีตเลขาธิการ สำนักงานประกันสังคม ในความผิดทางอาญา ข้อหาปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1573 และมีความผิดทางวินัยร้ายแรง 3 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หากจะมองถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการทุจริต-คอร์รัปชันอย่างร้ายแรงในประเทศไทยแล้ว เห็นว่าเกิดจากสาเหตุหลายประการ อาทิเช่น

สาเหตุทางด้านบุคคล ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีความโลภ เห็นแก่ได้ ไม่รู้จักพอ รวมถึงเป็นความเคยชินที่ได้รับ “ค่าน้ำร้อนน้ำชา” จากผู้ที่มาติดต่อราชการ การขาดอุดมการณ์ ขาดจิตสำนึก เห็นแก่ประโยชน์ของพวกพ้อง

สาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐมีรายได้น้อย ไม่พอใช้จ่าย และจำเป็นต้องรักษาสถานภาพทางสังคมของตนไว้ จึงทำให้ต้องหาทางทุจริตคอร์รัปชัน

สาเหตุทางด้านสังคม คือ ค่านิยมที่ยกย่องคนร่ำรวย และมีแรงจูงใจจากวัตถุนิยม ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องแสวงหาผลประโยชน์ด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้อง รวมทั้งการสร้างระบบอุปถัมภ์

สาเหตุทางด้านวัฒนธรรม คือ มีการแนะนำสั่งสอนอย่างไม่เป็นทางการให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยอนุญาตให้ ผู้ที่มีเงินเดือนน้อย ใช้อำนาจและเวลาไปหาผลประโยชน์หรือรายได้เพิ่มเติมได้ รวมถึงมีการจ่ายเงิน เพื่อแลกเปลี่ยนกับความสะดวก รวดเร็ว หรือบริการที่ดี เมื่อมาติดต่อกับทางราชการ

สาเหตุทางการเมือง เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ กับนักการเมือง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเด็นในการใช้จ่ายเงินและการตัดสินใจพิจารณาโครงการต่าง ๆ ของรัฐร่วมกัน ส่งผลให้มีการจัดสรรผลประโยชน์ระหว่างคนสองกลุ่มอย่างลงตัว รวมทั้งมีฐานอำนาจที่ไม่มีบุคคลใดกล้าเข้าไปเกี่ยวข้อง สาเหตุด้านระบบราชการ คือ ระบบการบริหารงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐขาดประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับสูงมีอำนาจในการอนุมัติหรือการตัดสินใจให้คุณให้โทษ สามารถใช้ดุลยพินิจได้มาก ถือว่าเป็นการผูกขาดอำนาจ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำดี อาจถูกกลั่นแกล้ง ทั้งทางหน้าที่การงาน และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งระบบราชการยังขาดวัฒนธรรมของการส่งเสริมคนดี มีความสามารถ ให้ปกครอง คนไม่ดี ในหลาย ๆ หน่วยงาน คนไม่ดีและไม่มีความสามารถแต่ให้ประโยชน์แก่เจ้านายได้ กลับมีความเจริญก้าวหน้าอย่างเห็นได้ชัด เจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำผิดในหลาย ๆ คดี ไม่ได้รับการลงโทษ โดยเฉพาะคดีใหญ่ ๆ ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำผิด มีภูมิคุ้มกันทางสังคมมากขึ้น ขณะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดี อาจกลายเป็นน่าน้อยที่ต้องแพะไฟ สักวันหนึ่งอาจไหลเข้าสู่วงจรอุบาทว์ไปในที่สุด หรืออยู่รอดไปวัน ๆ

สาเหตุในเรื่องกฎหมายและระเบียบ คือ กฎหมายหลายฉบับยังมีช่องโหว่ บางฉบับไม่ชัดเจน ทำให้การทุจริตคอร์รัปชันแทรกตัวอยู่ได้ โดยอาศัยช่องว่างของกฎหมายเหล่านั้น สร้างประโยชน์แก่ตนเอง และพวกพ้อง

สาเหตุประการสุดท้าย คือ เรื่องการตรวจสอบ ที่ประเทศไทยของเรามีองค์กรในการตรวจสอบมากมาย แต่เนื่องจากยังไม่มีตรวจสอบอย่างจริงจัง ทำให้ไม่สามารถช่วยลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันได้ การคอร์รัปชันปัจจุบันนี้ได้กลายเป็นมะเร็งร้ายของระบบสังคมไทย จะเห็นได้จากปัจจัยและสาเหตุหลายประการข้างต้น ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ให้ความสำคัญและตระหนักในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม เพิ่มมากขึ้น ก็จะเป็นการเพิ่มภูมิคุ้มกันให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม เริ่มจากการสร้างจิตสำนึกคุณธรรม จริยธรรม ที่ตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยนำหลักธรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเข้ามาเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึก ที่จะนำไปสู่การมี คุณธรรม จริยธรรม เพื่อร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย*. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กวี วงศ์พุด. (2554). *ภาวะผู้นำ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี.

กิติ ตยัคคานนท์.(2543). *เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร: เพลออักษร.

ฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์. (2527). *การบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชาญชัย อาจิณสมภาร.(2540). *ศัพท์การบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช,

ชุบ กาญจนประกร.(2509). *แบบของผู้นำ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชูชัย ศุภวงศ์ และยุวดี คาคการณ์ไกล.(2524). *องค์การบริหารส่วนตำบลในแนวทางประชาคม*.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข,

ชูวงศ์ ฉายะบุตร.(2539). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพมหานคร: สมาคมนิสิตเก่ารัฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ณรงค์ สีนสวัสดิ์.(2521). *สังคมกับการปกครอง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรววิทยา.

เด่น ชะเนตยั้ง. (2533). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

ติน ปรัชญพทุทธ์.(2535). *ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2539). *หลักการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2527). *ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม*. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ

หน่วยที่11มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,

เต็มศักดิ์ ทองอินทร์.(2547). *ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เถาว์วัลย์ นันทาภิวัฒน์. (2521). *หลักการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทวิช เปล่งวิทยา.(2530). จิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.